

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2026.2.9>

ВІННИК А.О.

**СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ УПРАВЛІнь БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ З МИТНИМИ ОРГАНАМИ ПРИ ЗАПОБІГАННІ ЕКОНОМІЧНИМ
ПРАВОПОРУШЕННЯМ**

**CURRENT STATE OF LEGAL REGULATION OF INTERACTION BETWEEN
TERRITORIAL DEPARTMENTS OF THE BUREAU OF ECONOMIC SECURITY
OF UKRAINE AND CUSTOMS AUTHORITIES
IN PREVENTING ECONOMIC OFFENSES**

Актуальність статті полягає в тому, що правове регулювання є визначальною передумовою ефективної взаємодії територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України з митними органами у сфері запобігання економічним правопорушенням. Саме завдяки нормативному закріпленню визначаються правовий статус і компетенція відповідних суб'єктів, розмежовуються їхні повноваження, встановлюються правові підстави, напрями, форми та порядок співробітництва, а також регламентуються механізми інформаційного обміну, координації спільних заходів і прийняття узгоджених управлінських рішень. Водночас правове регулювання зазначеної сфери забезпечується розгалуженою та багаторівневою системою нормативно-правових актів, кожен із яких має власне функціональне призначення, предмет регулювання та юридичну силу, у сукупності формуючи цілісний правовий механізм організації взаємодії територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України та митних органів. Мета статті полягає у необхідності охарактеризувати сучасний стан правового регулювання взаємодії територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України з митними органами при запобіганні економічним правопорушенням. У статті проаналізовано нормативно-правові акти, на яких ґрунтується правове регулювання взаємодії територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України з митними органами під час запобігання економічним правопорушенням. З'ясовано, що на сьогодні правове регулювання взаємодії територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України з митними органами під час запобігання економічним правопорушенням ґрунтується на багаторівневій системі нормативно-правових актів, до якої входять Конституція України, міжнародні договори, закони України та підзаконні нормативно-правові акти. При цьому ключові положення, що визначають правові засади, напрями, форми та основні механізми відповідного співробітництва, зосереджені переважно на законодавчому рівні. Зроблено висновок, що аналіз чинної нормативної бази свідчить про недостатню системність підзаконного правового регулювання взаємодії територіальних органів Бюро економічної безпеки України і митних органів. Насамперед, це проявляється у відсутності комплексного спільного нормативно-правового акта, який би визначав порядок організації взаємодії, механізми координації спільної діяльності, строки та процедури обміну інформацією, особливості планування й проведення спільних заходів, а також інші організаційно-процедурні аспекти протидії економічним правопорушенням. Така прогалина негативно впливає на узгодженість практичної діяльності зазначених органів та потребує належного нормативного врегулювання.

Ключові слова: *правове регулювання, взаємодія, територіальні управління, Бюро економічної безпеки, митні органи, запобігання, економічні правопорушення.*

© ВІННИК А.О. – аспірант (Науково-дослідний інститут публічного права) <https://orcid.org/0009-0000-4427-3003>

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

The relevance of the article lies in the fact that legal regulation is a determining prerequisite for effective interaction between territorial departments of the Bureau of Economic Security of Ukraine and customs authorities in the field of preventing economic offenses. It is thanks to regulatory consolidation that the legal status and competence of the relevant entities are determined, their powers are delimited, legal grounds, directions, forms and procedure for cooperation are established, and mechanisms for information exchange, coordination of joint measures and adoption of agreed management decisions are regulated. At the same time, legal regulation of the specified sphere is ensured by an extensive and multi-level system of regulatory and legal acts, each of which has its own functional purpose, subject of regulation and legal force, together forming a holistic legal mechanism for organizing interaction between territorial departments of the Bureau of Economic Security of Ukraine and customs authorities. The purpose of the article is to characterize the current state of legal regulation of interaction between territorial departments of the Bureau of Economic Security of Ukraine and customs authorities in preventing economic offenses. The article analyzes the regulatory and legal acts on which the legal regulation of the interaction of the territorial departments of the Bureau of Economic Security of Ukraine with customs authorities is based during the prevention of economic offenses. It was found that today the legal regulation of the interaction of the territorial departments of the Bureau of Economic Security of Ukraine with customs authorities during the prevention of economic offenses is based on a multi-level system of regulatory and legal acts, which includes the Constitution of Ukraine, international treaties, laws of Ukraine and subordinate regulatory and legal acts. At the same time, the key provisions that determine the legal principles, directions, forms and main mechanisms of the relevant cooperation are concentrated mainly at the legislative level. It is concluded that the analysis of the current regulatory framework indicates the insufficient systematicity of the subordinate legal regulation of the interaction of the territorial departments of the Bureau of Economic Security of Ukraine and customs authorities. First of all, this is manifested in the absence of a comprehensive joint regulatory legal act that would determine the procedure for organizing interaction, mechanisms for coordinating joint activities, terms and procedures for information exchange, features of planning and conducting joint activities, as well as other organizational and procedural aspects of combating economic offenses. Such a gap negatively affects the coherence of the practical activities of the aforementioned bodies and requires appropriate regulatory regulation.

Key words: *legal regulation, interaction, territorial departments, Bureau of Economic Security, customs authorities, prevention, economic offenses.*

Актуальність теми. Правове регулювання є визначальною передумовою ефективної взаємодії територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України з митними органами у сфері запобігання економічним правопорушенням. Саме завдяки нормативному закріпленню визначаються правовий статус і компетенція відповідних суб'єктів, розмежовуються їхні повноваження, встановлюються правові підстави, напрями, форми та порядок співробітництва, а також регламентуються механізми інформаційного обміну, координації спільних заходів і прийняття узгоджених управлінських рішень. Водночас правове регулювання зазначеної сфери забезпечується розгалуженою та багаторівневою системою нормативно-правових актів, кожен із яких має власне функціональне призначення, предмет регулювання та юридичну силу, у сукупності формуючи цілісний правовий механізм організації взаємодії територіальних управлінь БЕБ та митних органів.

Стан дослідження проблеми. Окремі проблемні питання, присвячені діяльності Бюро економічної безпеки України та митних органів при запобіганні економічним правопорушенням, у своїх наукових працях розглядали: Р. І. Богданов, М. О. Кизим, О. П. Ківшик, Я. М. Лісойван, О. А. Маслій, С. В. Петков, О. М. Рєзнік, О. С. Удалов та багато інших. Втім, незважаючи на значний теоретичний доробок, у науковій літературі, недостатньо опрацьованою є проблематика правового регулювання взаємодії територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України з митними органами при запобіганні економічним правопорушенням.

Саме тому метою статті є: охарактеризувати сучасний стан правового регулювання взаємодії територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України з митними органами при запобіганні економічним правопорушенням.

Виклад основного матеріалу. Починаючи наукове дослідження, перш за все, варто приділити увагу ключовому документу, – Конституції України, що є Основним Законом. Аналізу історичних підвалин її розвитку, а також становленню специфічних властивостей останньої присвятили свої праці Д.С. Терлецький, М.В. Афанасьєва та Ю.Д. Батан. Вчені відмітили, що сам термін «конституція» походить з державного владарювання в Стародавньому Римі. Спочатку, у період Римської республіки, її пов'язували з актами, які встановлювали державний лад і латиною позначались терміном «*res publicam constituere*» (державний устрій), згодом, у період Римської імперії, конституціями іменували деякі акти імператорів, які були присвячені різним питанням, включаючи питання організації владарювання. Категорія «конституція» вживалася і після поділу та розпаду імперії: відповідну назву, до прикладу, мали акти імператора Юстиніана, видані з метою організації кодифікації римського права у VI столітті. Перше використання категорії «конституція» у значенні основного, фундаментального закону вчені датують кінцем XVIII століття. Саме у такому значенні категорія «конституція» була використана в новоутвореній федеративній державі, Сполучених Штатах Америки у 1787 році. Надалі явище конституції та предметно пов'язане з ним поняття поступово поширились в усьому світі, ставши у певному сенсі універсальними [1, с. 68].

В сучасних умовах, як зауважено в праці О.С. Бакумова, Т.І. Гудзь, М.І. Марчука конституцію прийнято розкривати в двох значеннях: юридичному та фактичному Конституція юридична – система правових норм, що регулюють найбільш важливі політико-правові відносини, зокрема ті, що визначають форму держави та основи правового статусу особи. Вони, як правило, мають найвищу серед норм внутрішнього права юридичну силу і змінюються в ускладненому порядку. Юридична конституція – це документ, який закріплює те, що повинно бути. Натомість, конституція фактична, акцентують увагу автори – це реальний, наявний устрій суспільства і держави та становище людини в них. Іншими словами, фактична конституція є відображенням реального стану системи фундаментальних суспільних відносин, що характеризують процес здійснення публічної влади в державі. Юридична конституція є офіційним визначенням фактичного порядку речей, засобом правового впорядкування реальних суспільних відносин. Вона може більш-менш точно відбивати фактичну, відповідати їй, а може їй суперечити. У першому випадку юридична конституція є реальною, а в другому – фіктивною [2, с. 28]. Вчені також зауважують, що елемент фіктивності більшою або меншою мірою є властивим будь-якій юридичній конституції, оскільки вона є уособленням ідеальної моделі того або іншого суспільства і держави. Якщо фактична і юридична конституції збігаються, то конституційна система є реальною. Якщо ж навпаки, то конституційна система є фіктивною. Предметом регулювання конституційних норм, як і норм будь-якого іншого правового акта, є суспільні відносини у певній сфері. Зазначені норми мають надзвичайно широкий предмет правового регулювання [2, с. 28]. Предмет конституційного регулювання, на думку О.С. Бакумова, Т.І. Гудзь, та М.І. Марчука становлять дві великі групи суспільних відносин: 1) у сфері здійснення публічної влади (або політичний предмет конституції); 2) у сфері визначення правового становища (статусу) особи та інститутів громадянського суспільства (або громадянський предмет конституції). В свою чергу, юридичними властивостями (ознаками) конституції, на їх погляд є наступні: а) найвища юридична сила; б) особливий порядок прийняття та внесення змін; в) особлива назва; г) політико-правовий характер; г) фундаментальність (основоположний характер); д) установчий характер; е) підвищена стабільність; є) підвищений ступінь охорони з боку держави; ж) програмний характер [2, с. 28].

Зважаючи на вище вказане варто констатувати, що Конституція України в системі засад правового регулювання взаємодії територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України з митними органами при запобіганні економічним правопорушенням відіграє наступну роль: по-перше, як нормативно-правовий документ вищої юридичної сили Основний Закон визначає обов'язковість відповідності всієї ієрархії юридичних документів його положенням; по-друге, Конституція закріплює принципи верховенства права та законності взаємодії територіальних управлінь БЕБ та митних органів; по-третє, Основним Законом окреслено фундаментальні, базові права та свободи людини та громадянина на захист і забезпечення яких повинна спрямовуватись діяльність всіх правоохоронних органів; по-четверте, конституційними нормами закладено організаційні засади розмежування компетенції державних структур за рахунок розподілу їх між трьома гілками влади: законодавчою, виконавчою та судовою; по-п'яте, Конституція формує правову основу для застосування на території України міжнародних нормативних актів, які визначають окремі підвалини взаємодії органів уповноважених на забезпечення економічної безпеки.

Друга група правових засад положеннями яких регламентовано співпрацю територіальних управлінь БЕБ та Держмитслужби включає численні законодавчі акти держави. Передусім, до них віднесено ряд кодифікованих документів. Наприклад, Кримінальний кодекс України (далі – ККУ) має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням. Для здійснення цього завдання Кримінальний кодекс України визначає, які суспільно небезпечні діяння є кримінальними правопорушеннями та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили. Зокрема, саме даний нормативний документ встановлює економічні злочини та міру кримінальної відповідальності за них [3].

Процедуру притягнення винних осіб у вчиненні економічних злочинів до кримінальної відповідальності, тобто, кримінальне провадження, регламентовано Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК). КПК затверджує, що завданнями останнього є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. Крім того, КПК встановлює особливості співробітництва в рамках кримінального провадження представників правоохоронних органів, наприклад, детективів БЕБ та посадових осіб митних органів [4].

Відмітити також варто Митний кодекс України, який виступає основним законодавчим документом, що регламентує питання митної справи на території України. Положення МК поширено на питання пов'язані із адмініструванням митних платежів, дією митних режимів, порядком проведення митного контролю, чиненням заходів щодо запобігання та протидії контрабанді, провадженням у справах про порушення митних правил, а також організацією діяльності митних органів, служби їх посадових осіб, забезпеченням соціальних та трудових прав останніх тощо [5].

Серед звичайних законодавчих актів слід відмітити Закон України «Про Бюро економічної безпеки України», який визначає правові основи організації та діяльності БЕБ, у тому числі, порядком та окремі форми його взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування, наприклад, Держмитслужбою [6]. Особливості співробітництва в аспекті здійснення уповноваженими співробітниками БЕБ оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) уточнено спеціальним Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» [7].

Варто наголосити, що Державна митна служба України та Бюро економічної безпеки України входять до системи державних органів, які уповноважені здійснювати заходи із протидії та запобігання організаційній злочинності. В зв'язку із цим окремі форми та методи їх співробітництва регламентовано Законом України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», який визначає головні напрями загальнодержавної політики, а також організаційні, інформаційно-управлінські та інші засади боротьби з організованою злочинністю [8].

Останню групу правових засад становлять підзаконні нормативно-правові документи, які видаються з огляду на законодавчі положення, а також регламентують окремі операційні питання діяльності БЕБ та митних органів. Наприклад, варто виділити низку документів Кабінету Міністрів України, якими уточнено окремі положення адміністративно-правового статусу Бюро та Держмитслужби, у тому числі, з питань зовнішнього співробітництва, а саме: Постанови КМУ «Деякі питання організації діяльності Бюро економічної безпеки України», «Про утворення територіальних органів Бюро економічної безпеки»; «Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України» [9; 10; 11].

Серед відомих документів безпосередньо БЕБ та Держмитслужби, окремих аспектів взаємодії органів торкаються положення Наказу Держмитслужби України «Про затвердження положень про територіальні органи Держмитслужби» та Наказу БЕБ «Про затвердження Положення про територіальні управління Бюро економічної безпеки України» [12; 13].

Висновки. Таким чином, на сьогодні правове регулювання взаємодії територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України з митними органами під час запобігання економічним правопорушенням ґрунтується на багаторівневій системі нормативно-правових актів, до якої входять Конституція України, міжнародні договори, закони України та підзаконні

нормативно-правові акти. При цьому ключові положення, що визначають правові засади, напрями, форми та основні механізми відповідного співробітництва, зосереджені переважно на законодавчому рівні.

Водночас, аналіз чинної нормативної бази свідчить про недостатню системність підзаконного правового регулювання взаємодії територіальних органів БЕБ і митних органів. Насамперед, це проявляється у відсутності комплексного спільного нормативно-правового акта, який би визначав порядок організації взаємодії, механізми координації спільної діяльності, строки та процедури обміну інформацією, особливості планування й проведення спільних заходів, а також інші організаційно-процедурні аспекти протидії економічним правопорушенням. Така прогалина негативно впливає на узгодженість практичної діяльності зазначених органів та потребує належного нормативного врегулювання.

Список використаних джерел:

1. Конституційне право : навч. посібник. Д. Терлецький, М. Афанасьєва, Ю. Батан та ін. ; за заг. ред. Д. Терлецького ; НУ «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. 584 с.
2. Конституційне право : підручник. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука ; О. С. Бакумов, Л. Д. Варунц, Т. І. Гудзь та ін. ; передм. М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
3. Кримінальний кодекс України: кодекс від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25. Ст. 131.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10. Ст. 88.
5. Митний кодекс України: кодекс від 13.03.2012 № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 4-45. Ст. 552.
6. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. Відомості Верховної Ради України. 2021. № 23. ст. 197.
7. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303.
8. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 № 3341-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 35. Ст. 358.
9. Про утворення територіальних органів Бюро економічної безпеки: постанова, перелік від 03.11.2021 № 1135. Офіційний вісник України. 2021. № 88. Ст. 5659.
10. Деякі питання організації діяльності Бюро економічної безпеки України. постанова, положення від 06.10.2021 № 1068. Офіційний вісник України. 2021. № 83. Ст. 5322.
11. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: постанова, положення від 06.03.2019 № 227. Офіційний вісник України. 2019. № 26. Ст. 900.
12. Про затвердження положень про територіальні органи Держмитслужби: наказ від 29.10.2020 № 489. Офіційний веб-портал Державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua/documents/pro-zatverdzhennia-polozhen-pro-teritorialni-organi-derzhmitsluzhbi-237>.
13. Про затвердження Положення про територіальні управління Бюро економічної безпеки України: наказ від 21.01.2022 № 14. Офіційний вісник України. 2022. № 10. Ст. 567.

Дата першого надходження статті до видання: 04.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 03.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 20.03.2026